

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-13>

УДК 332.1:321.8:061.1

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ЗГУРТУВАННЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, ІМПЕРАТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

EUROPEAN COHESION POLICY: CONCEPTUAL PRINCIPLES, IMPERATIVES FOR UKRAINE

Прокопчук Оксана Андріївна
кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0377-2693>

Ковальчук Олександр Дмитрович
кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7799-3157>

Усюк Тетяна Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1809-0502>

Prokopchuk Oksana, Kovalchuk Oleksandr, Usiuk Tetiana
Polissya National University

У статті викладено результати дослідження концептуальних та прикладних основ європейської політики згуртування, що можуть бути успішно апробованими в умовах України. На основі використання сукупності індикаторів, що практикуються в країнах Європейського Союзу, здійснено аналіз економічного, соціального та територіального згуртування регіонів України. Їх комплексна оцінка доводить взаємозалежність та взаємообумовленість економічного, соціального та територіального згуртування. Встановлено, що для усіх адміністративних областей України характерним є низький рівень соціальної та територіальної згуртованості. Відповідно, інвестиційні пріоритети, визначені у політиці згуртування Європейського Союзу (інноваційність, екологічність, єдність, соціальна орієнтованість, наближеність до громадян), мають бути стратегічними імперативами регіональної політики України.

Ключові слова: політика згуртування, Європейський Союз, економічне згуртування, соціальне згуртування, територіальне згуртування, Україна.

В статье изложены результаты исследования концептуальных и прикладных основ европейской политики сплочения, которые могут быть успешно апробированными в условиях Украины. На основе использования совокупности индикаторов, практикуемых в странах Европейского Союза, осуществлена оценка экономического, социального и территориального сплочения регионов Украины. Их комплексная оценка доказывает взаимозависимость и взаимообусловленность экономического, социального и территориального сплочения. Установлено, что для всех административных областей Украины характерным есть низкий уровень социальной и территориальной сплоченности. Соответственно, инвестиционные приоритеты, определенные в политике сплочения Европейского Союза (инновационность, экологичность, единство, социальная ориентированность, близость к гражданам), должны быть стратегическими императивами региональной политики Украины.

Ключевые слова: политика сплочения, Европейский Союз, экономическое сплочение, социальное сплочение, территориальное сплочение, Украина.

The article is devoted to the research of European cohesion policy conceptual and applied bases, which can be successfully implemented in Ukraine. The relevance of the study is due to the high level of Ukrainian regions divergence in terms of socio-economic development, the problems of territorial integrity, ethnic, religious and cultural conflicts. The methodological basis of the research is formed by the dialectical method of cognition of economic processes in their interrelation and evolution. The main innovative changes in the cohesion policy for the programming period 2021–2027 have been identified. They are a reaction to the strengthening of global risks and internal threats

to the EU unity. The study proves the feasibility of implementation a European model of cohesion policy as a means of activation and accumulation of internal regional development opportunities. Based on the use of practiced in the countries of the European Union indicators, an assessment of Ukrainian regions economic, social and territorial cohesion is performed. On the basis of factor analysis the interdependence of economic, social and territorial cohesion is proved. This proves the objective need to increase the economic cohesion of all Ukrainian regions as a basis for overcoming disparities in social development, strengthening unity and overcoming socio-cultural and other conflicts. It is established that all administrative regions of Ukraine are characterized by a low level of social and territorial cohesion. Accordingly, the priorities set in the European Union's cohesion policy (innovation, environmental friendliness, unity, social orientation, proximity to citizens) should be strategic imperatives in Ukraine. Cohesion policy should be implemented transparently, with clearly defined goals, tools and conditions for supporting local initiatives, based on the consolidation of the state and territorial communities resources. The practical value of the study is in the possibility of using the results to substantiate differentiated proposals for overcoming disparities in the socio-economic development of the regions of Ukraine and developing of communication networks between them.

Keywords: Cohesion policy, European Union, economic cohesion, social cohesion, territorial cohesion, Ukraine.

Постановка проблеми. Динамічність та глобалізація, що стали невід'ємними рисами сучасності, відкривають все ширший доступ до світових благ, нових джерел соціально-економічного зростання держав, особистісного розвитку населення. Однак, інтернаціоналізація, відкриття кордонів та лібералізація національних політик підвищують взаємозалежність країн та їх чутливість до негативних змін міжнародного середовища. Кризові події останніх років (пандемія COVID-19 та спричинена економічна криза) довели факт необхідності зміцнення ендогенного потенціалу стійкості країн до ризиків глобалізації, джерелом якого може бути згуртування.

Згуртованість (cohesion), яка трактується як єдність, солідарність, не є природним процесом чи об'єктивною якісною ознакою суспільства. Радше навпаки, відповідно до еволюційної теорії розвитку чи діалектичного підходу, розвиток є результатом боротьби та протиріч. Однак, у добу загострення екологічних та соціальних проблем на національному та глобальному рівні стратегічним імперативом має бути забезпечення сталого розвитку націй та світової спільноти в цілому, що є можливим лише в умовах інтеграції та консолідації зусиль, тобто посилення усіх форм згуртованості. Зважаючи на комплексність даної цілі, згуртування є складним і довготривалим процесом, що має реалізовуватися на усіх інституційних рівнях – територіальних громад, держави, світу.

Для України питання згуртування є актуальним у всіх його проявах, що пояснюється стійкою комплексністю проблем дисбалансу соціально-економічного розвитку регіонів, деградації соціальної інфраструктури, виснаження соціального капіталу, територіальної цілісності, етнічних, релігійних та культурних конфліктів. При побудові ефективного механізму вирішення даних проблем в рамках

регіональної політики та її компоненти-згуртування, доцільним є врахування досвіду країн, що активно імплементують політику згуртування і отримують синергетичні ефекти у формі соціально-економічної конвергентності та сталого розвитку регіонів, зокрема Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень публікацій.

Європейська політика згуртування є досить актуальним об'єктом наукових досліджень, представлених в іноземній науковій літературі. Так, М Добровські та М. Спаанс, наголошуючи на виключній позитивній ролі політики згуртування для охорони навколишнього середовища, акцентують увагу на ставленні громадян ЄС до механізму перерозподілу фінансів між окремими країнами в рамках її імплементації, визначаючи ризик негативного відношення представників країн з вищим рівнем розвитку [4]. Критичний погляд на перспективи та ризики європейської політики згуртування у 2021–2027 рр. представлено у працях С. Ашмаріної, Дж. Баклера та ін. [1; 2].

Концептуальні засади політики згуртування ЄС, що слугують основою досліджень науковців, висвітлені в численних документах Європейської Комісії [5–9].

У вітчизняному науковому та суспільно-політичному дискурсі поняття «згуртування» використовується відносно рідко, переважно стосовно єдності національних ідей та подолання релігійних та культурних протиріч. Автором системних досліджень прикладних аспектів європейської політики згуртування є О. Оржель [15–17]. Водночас, дослідження О. Пошедіна, Т. Зінчук, Н. Куцмус сконцентровані на вивченні еволюційних змін та спрямованості політики згуртування ЄС останнього програмного періоду 2021–2027 рр. [20; 14].

В Україні сутнісні основи процесу згуртування враховуються і активно знаходять відображення не лише в наукових працях, а й

законодавчих актах та діях владних структур на національному та регіональному рівні. Так, у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року зазначено, що однією з стратегічних цілей регіональної політики в Україні є територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, що передбачає недопущення поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення насамперед до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних та інших послуг [13]. При цьому окреслено принципи реалізації заходів щодо досягнення стратегічних цілей, що є дотичними до засад європейської регіональної політики, такі як співробітництво, паритетність, відкритість, субсидіарність, координація, єдність та сталий розвиток.

Ідеї згуртування знайшли своє продовження у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, спрямованій на зниження рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної асиметрії в розвитку територіальних громад. У даному законодавчому акті вперше було використано термін «згуртування», зокрема зазначено, що стратегічною ціллю державної регіональної політики є формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах [12]. Перевагою даної стратегії є чітке окреслення типів територій, що потребують застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку; основних тенденцій та проблем розвитку регіонів, які є основними стримуючими чинниками їх згуртування: збройна агресія Російської Федерації проти України та тимчасова окупація частини її території; поглиблення демографічної кризи; погіршення екологічної ситуації; погіршення якості людського капіталу; непродуктивна економіка; невідповідність інфраструктури сучасним потребам людини та економіки, недосконалість системи національної стійкості та захисту об'єктів критичної інфраструктури; слабка інтеграція регіональних просторів у загальноукраїнський, що характеризується; низький рівень конкурентоспроможності регіонів [12].

Метою даного дослідження є ідентифікація практичних елементів європейської політики згуртування, що можуть бути імplementовані у вітчизняних умовах, на основі оцінки згуртованості регіонів України з використанням індикаторів, що практикуються у ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрижневою основою єдності Євро-

пейського Союзу є спільне полікотворення, зокрема реалізація політики згуртування. Європейська модель згуртування є прикладом одного із найдосконаліших концептуальних та методологічних підходів до інтегрованого розвитку, що постійно еволюціонує, відповідно до внутрішніх та глобальних викликів розвитку регіонів та держав-членів ЄС. Первинно її метою було визначено сприяння гармонійному соціально-економічному розвитку Європейського Союзу та його країн-членів [6]. Пріоритетною мала бути підтримка регіонів зі складними природно-кліматичними умовами та демографічною ситуацією, що переживали промисловий перехід, з високим рівнем безробіття, сільських територій, неблагополучних міських районів та найвіддаленіших регіонів. Однак, практика ЄС показує, що вплив глобалізації, міграції, бідності та відсутності інновацій, змін клімату, енергетичного переходу та забруднення навколишнього середовища не обмежується менш розвиненими регіонами [10].

Засадничими принципами згуртування визначено рівність можливостей для кожного регіону та ефективне використання ендogenous потенціалу. Коригування пріоритетів політики згуртування та механізму їх бюджетування відбувається в рамках семирічних програмних періодів розвитку ЄС з перманентним дотримання курсу на досягнення максимальної територіальної конвергентності та соціально-економічного зростання регіонів. При цьому стратегічним імперативом політики згуртованості ЄС повинно бути виконання Паризької кліматичної угоди (COP21) та Цілей сталого розвитку ООН 2030 [10]. Посилення впливу глобальних ризиків (пандемія Covid-19, рецесія світової економіки) та внутрішніх загроз єдності (дезінтеграція Великобританії, міграційна криза) визначили напрями інноваційних змін у політиці згуртування на 2021–2027 рр.:

1. Метою її імplementації ідентифіковано посилення конвергенції регіонів шляхом подолання соціально-економічних розбіжностей і використання інструментів забезпечення їх сталого і тривалого розвитку.

2. Спрощення та уніфікація правил доступу до усіх структурних фондів ЄС. Система розподілу коштів може бути переглянута шляхом додавання критеріїв, пов'язаних із проблемами, з якими наразі стикається ЄС, від демографії та безробіття до соціальної інклюзії та міграції, від інновацій до змін клімату [6].

3. Переорієнтація з 11 цілей на 5 пріоритетів інвестування політики згуртування, з концен-

Рис. 1. Інвестиційні пріоритети політики згуртування ЄС на 2021–2027 рр.

Джерело: за даними [19]

трацією 65-85% загального обсягу фінансування на перших двох напрямках (рис. 1).

4. Посилення міського виміру згуртування, зважаючи на вищий рівень гостроти екологічних та демографічних проблем у міській місцевості.

5. Активізація транскордонного співробітництва шляхом розвитку транспортних та комунікаційних мереж. Європейський Союз має 40 внутрішніх прикордонних регіонів, які представляють 40% його території та близько 30% населення ЄС. Ці регіони, як правило, мають нижчий рівень економічного розвитку в межах держави-члена, гірший доступ до державних послуг, таких як лікарні та університети. Населення, підприємства та органи державної влади у прикордонних регіонах стикаються з особливими труднощами при контактуванні з різними адміністративно-правовими системами. Щоб вирішити ці труднощі та запропонувати низку нових конкретних дій Європейська Комісія в 2017 р. прийняла програму "Сприяння зростанню та згуртованості в прикордонних регіонах ЄС" ("Boosting Growth and Cohesion in EU Border Regions" [5].

Прозорість та ефективність імплементації політики згуртування забезпечуються через Платформу відкритих даних політики згур-

тування, що дає можливість відслідковувати процес розгляду проєктів та їх фінансування.

Оцінка ефективності заходів в межах європейської політики згуртування та внесення коректив відбувається на основі застосування системи індикаторів, якими вимірюється ступінь конвергенції та дивергенції регіонів. Індикатори також служать орієнтиром для розподілу коштів структурних фондів ЄС між окремими країнами. Система індикаторів рівня згуртованості ЄС не є стійкою – вона базується на основних регіональних індикаторах (ВВП на душу населення, зайнятість у різних секторах економіки, витрати на дослідження та розвиток як частку ВВП, зайнятість, вікова структура ринку праці, характеристика населення за віком й освітою [7]) і варіюється в різних актах Європейської комісії, залежно від мети моніторингу. Первинно індикатори процесу згуртування в ЄС були згруповані за двома вимірами: економічним і соціальним. Лише у 2009 р. у Лісабонському договорі було офіційно задекларовано територіальний вимір рівня згуртованості. Однак, чіткого розмежування між окремими вимірами в академічних та інституційних колах не існує і нині, зважаючи високий ступінь зв'язку та взаємо-

залежності між окремими формами згуртованості та мультиколінеарності їх індикаторів.

В Україні вирішення проблем соціально-економічного розвитку та конвергенції адміністративних одиниць здійснюється в рамках регіональної політики, відповідно до якої бюджетування розвитку регіонів в Україні має відбуватися з дотриманням принципів комплементарності (взаємодоповнення національних та локальних фондів) та субсидіарності (висхідний підхід знизу вгору) з урахуванням пріоритетів розвитку регіону. Важливим кроком до формування даної моделі стала реформа місцевого самоврядування на засадах децентралізації. Передбачалося, що її реалізація сприятиме розвитку регіонів та окремих територіальних громад, шляхом розширення їх повноважень та фінансових можливостей. Однак, по факту на перших етапах реформування це призвело не до подолання диспропорцій у рівні їх соціально-економічного розвитку, а до посилення їх поляризації – громади з потужним ресурсним та економічним потенціалом прискорили темпи розвитку, натомість бідні ОТГ продовжують функціонувати за рахунок бюджетних дотацій. Тобто перший етап децентралізації призвів до зворотного ефекту у досягненні цілей згуртування.

З метою оцінки перспектив використання досвіду ЄС щодо підвищення рівня згуртованості регіонів України, було здійснено їх оцінку за індикаторами в розрізі економічного, соціального та територіального виміру. Класичними показниками економічного згуртування є валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення та в розрахунку на 1 зайнятого (продуктивність економіки), що відображають економічний потенціал регіону та його структуру, ефективність використання локальних ресурсів, потенційну спроможність економіки забезпечувати зайнятість та доходи для населення. За даними показниками адміністративні області України досить варіюють. Так, різниця між регіонами з найвищим та найнижчим обсягом ВРП на душу населення та 1 зайнятого у 2018 р. досягала більш як 300%. Максимальний рівень у 2018 р. ВРП на душу населення становив 125,5 тис. грн, тоді як мінімальний лише 37,6 тис. грн. При цьому у 19 з 24 адмін-областей даний показник був нижче середнього рівня в Україні (84,7 тис. грн). Лідерами за даним показником були Полтавська, Дніпропетровська та Київська області.

Оскільки ключовою метою політики згуртування є створення рівних умов для життєдіяльності та розвитку населення різних

регіонів, одним з визначальним індикаторів є добробут, критерієм якого обрано сукупні витрати в розрахунку на 1 домогосподарство. Даний показник в Україні у 2018 р. варіював в межах 5-10 тис грн. Середній рівень в країні становив 7,4 тис грн. Найвищий показник було зафіксовано у Закарпатській області, найнижчий – Житомирській області.

Слід звернути увагу на той факт, що у ряді регіонів України показники економічного потенціалу кардинально не відповідають рівню економічного добробуту населення (рис. 2).

Зокрема у Закарпатській, Львівській та Чернівецькій областях при низькій вартості ВРП на душу населення та продуктивності економіки спостерігається найвищий рівень сукупних видатків домогосподарств. Це свідчить, що джерелом їх доходів є не внутрішня зайнятість. Натомість у Дніпропетровській, Полтавській, Київській областях зафіксовано високий рівень економічного потенціалу і відносно низький рівень добробуту населення, що дає підстави для припущення про невиконання локальною економікою регіонів важливих соціальних функцій.

З метою формування об'єктивної інформаційної бази для обґрунтування пропозицій щодо підвищення рівня згуртованості регіонів України було здійснено багатофакторне групування адміністративних областей за рівнем економічного розвитку, на основі шкалювання основних його індикаторів. В результаті виокремлено 3 групи регіонів (табл. 1).

За результатами розрахунків встановлено, що лише Дніпропетровська та Харківська області мають високий рівень розвитку. При цьому найбільша відмінність між адміністративними областями крайніх груп спостерігається за показниками продуктивності регіональної економіки та інноваційної активності. В сукупності це продукує висновок про високий рівень економічної дивергентності регіонів України.

Оцінка індикаторів соціального згуртування в межах сформованих груп адміністративних областей свідчить про невисокий рівень варіативності їх соціального стану (табл. 2). Найсуттєвіша відмінність спостерігається за рівнем середньодушових доходів та міграційної активності. Вищий рівень економічного розвитку регіону забезпечує відносно вищий рівень зайнятості та міграційного приросту населення. При цьому для регіонів першої групи характерною є вища частка домогосподарств з низьким рівнем доходів, що підтверджує

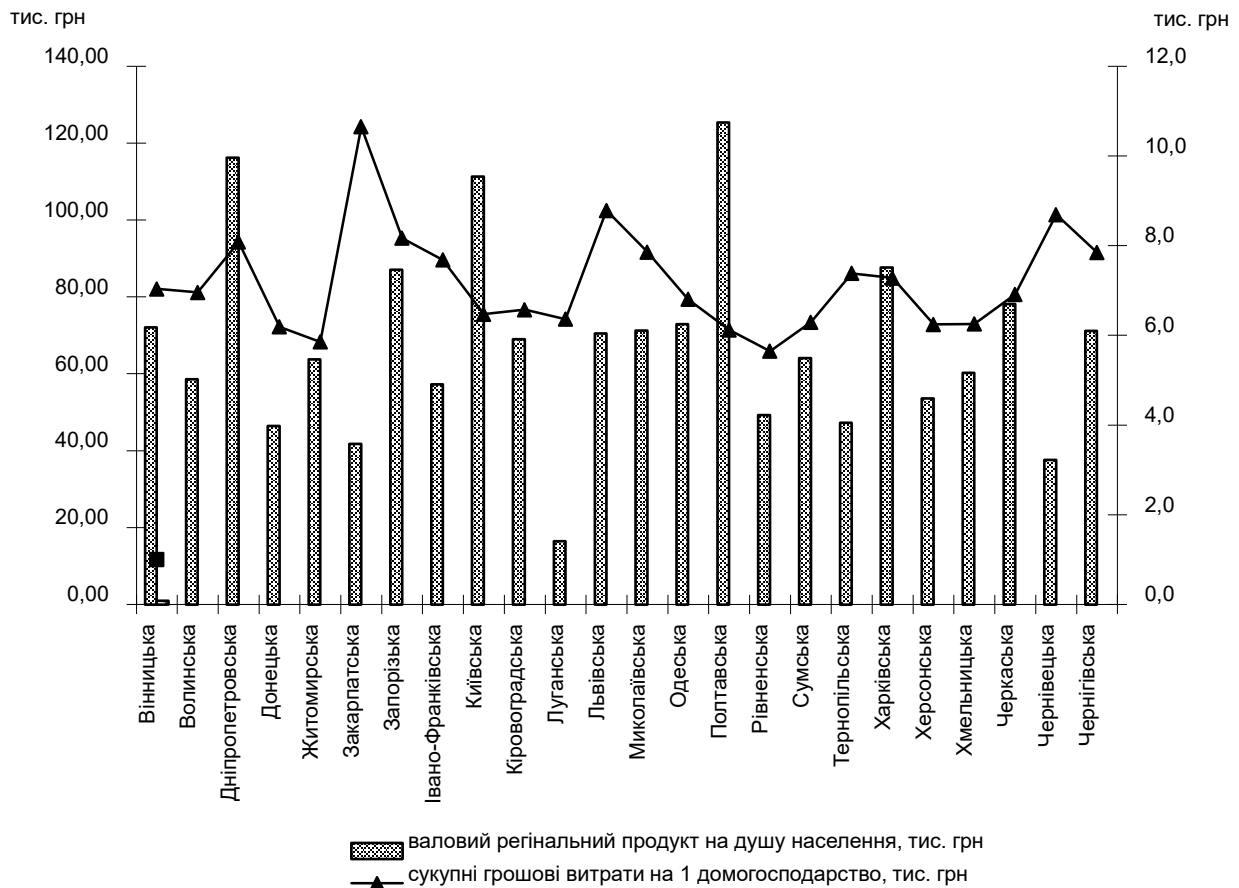

Рис. 2. Валовий регіональний продукт на душу населення та сукупні грошові витрати в розрахунку на 1 домогосподарство в розрізі адміністративних областей України, 2018 р.

Джерело: розраховано і побудовано за даними [18]

Таблиця 1

Групування адміністративних областей України за індикаторами економічного згуртування

№ групи / рівень економічного розвитку	Кількість адмін. областей	ВРП на душу населення, тис. грн	ВРП на 1 працюючого, тис. грн	сукупні грошові витрати на 1 домогосподарство, тис. грн	індекс інвестиційної привабливості	внутрішні витрати на виконання НДР, млн грн
1 / високий	2	Середнє значення показника у групі				
		102,0	222,3	7,7	1,41	2597,1
2 / середній	9	Середнє значення показника у групі				
		84,5	194,0	7,3	1,40	348,1
		Відхилення від рівня 1 групи, %				
		-17,2	-12,7	-5,2	-0,7	-86,6
3 / низький	13	Середнє значення показника у групі				
		51,2	138,4	7,0	1,33	57,6
		Відхилення від рівня 1 групи, %				
		-49,8	-37,7	-9,1	-5,7	-97,8

Джерело: розраховано за даними [18]

Таблиця 2

Індикатори соціального згуртування адміністративних областей України

Індикатор соціального згуртування	Середній рівень індикатора у група за рівнем економічного розвитку			1 група до 3 групи, +/-
	3 / низький рівень	2 / середній рівень	1 / високий рівень	
Рівень зайнятості, %	50,4	51,4	53,9	3,5
Рівень безробіття, %	9,6	8,4	6,4	-3,2
Частка продовольчих товарів в сукупних грошових витратах домогосподарств, %	48,0	49,3	46,8	-1,2
Частка домогосподарств із середньодушовими загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, %	3,4	4,0	7,8	4,4
Загальний коефіцієнт міграційного приросту, скорочення (-), на 10000 наявного населення	1,9	13,4	15,4	13,5
Індекс регіонального людського розвитку	0,656	0,658	0,680	0,024

Джерело: розраховано за даними [18]

факт не виконання локальними економіками більшості адмін областей України важливих соціальних функцій.

Важливим чинником згуртованості регіонів є тіснота комунікаційних зв'язків або рівень

територіального згуртування. У нормативних актах ЄС його ключовими ознаками визначено сполучення (connection), співробітництво (cooperation) та координація (coordination) [15]. Відповідно основними індикаторами

Таблиця 3

Індикатори соціального згуртування адміністративних областей України

Індикатор територіального згуртування	Середній рівень індикатора у група за рівнем економічного розвитку			1 група до 3 групи, +/-
	3 / низький рівень	2 / середній рівень	1 / високий рівень	
<i>Частка домогосподарств, що проживають в умовах:</i>				
відсутності поблизу житла об'єктів роздрібної торгівлі	6,0	10,0	6,5	0,5
відсутності закладів, які надають побутові послуги (перукарень, пралень, хімчистки, ремонту одягу, взуття та побутової техніки тощо)	25,7	21,9	12,8	-12,9
відсутності поблизу житла медичної установи, аптеки	12,3	18,8	12,2	-0,1
незабезпеченості населеного пункту своєчасними послугами екстреної (швидкої) медичної допомоги	18,8	18,1	12,9	-5,9
відсутності поблизу житла дошкільних закладі	3,1	3,7	2,7	-0,4
відсутності регулярного щоденного транспортного сполучення з іншим населеним пунктом з більш розвинутою соціальною інфраструктурою	7,6	13,6	9,3	1,7
відсутності доступу до інтернету	43,5	42,1	29,5	-14,0

Джерело: розраховано за даними [18]

територіального згуртування є рівень розвитку транспортного та інтернет сполучення, доступність населення до соціальних послуг (інфраструктура), активність та ефективність співпраці між місцевими органами влади.

Незважаючи на те, що Україна, на відміну від ЄС, є унітарним державним утворенням, проблема територіальної конвергенції у вітчизняних умовах є вкрай актуальною. Її визначальними чинниками є нерозвиненість комунікаційної та соціальної інфраструктури, наявність етнічних, релігійних, культурних та мовних конфліктів. Суттєвої різниці за більшістю показників територіального згуртування між окремими регіонами України не спостерігається. Слід зазначити, що вищий рівень економічного розвитку територій забезпечує доступ населення до послуг, зокрема побутових (табл. 3).

Негативним є факт значної різниці між регіонами з різним рівнем економічного розвитку за рівнем забезпеченості населених пунктів послугами екстреної медичної допомоги та інтернет сполученням.

Висновки. Підсумовуючи слід зазначити, що для України характерним є досить високий рівень диференціації регіонів за рівнем розвитку. Комплексна оцінка сукупності індикаторів доводить взаємозалежність та вза-

ємообумовленість економічного, соціального та територіального згуртування. Вищий рівень економічного розвитку формує основу для створення сприятливих соціальних умов і середовища регіону, активізації його комунікацій з іншими територіальними одиницями та внутрішньорегіональних зв'язків. Це доводить об'єктивну потребу у підвищенні економічного згуртування усіх регіонів України, як основи мінімізації диспропорцій соціального розвитку, посилення єдності та подолання соціально-культурних та інших конфліктів. Результати факторного аналізу також засвідчують значну залежність економічного стану регіону від рівня інноваційної активності. Водночас, для усіх адміністративних областей України характерним є низький рівень соціальної та територіальної згуртованості. Це доводить, що пріоритети, визначені у політиці згуртування Європейського Союзу (інноваційність, екологічність, єдність, соціальна орієнтованість, наближеність до громадян), мають бути стратегічними імперативами і в умовах України. Набуваючи реалізації в рамках регіональної, політика згуртування має імплементуватися транспарентно, з чітко окресленими цілями, інструментами та умовами підтримки локальних ініціатив, на основі консолідації ресурсів держави та територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ashmarina, S., Horák, J., Vrbka, J., Šuleř, P. (2021). EU Cohesion Policy 2021–2027: New Tools to Foster European Integration? URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7971617>
2. Bacthler, J., Mendez, C., Wislade, F. (2019). Reforming the MFF and Cohesion Policy 2021–27: pragmatic drift or paradigmatic shift? URL: <http://www.eprc-strath.eu/Publications.html>
3. Cohesion Policy 2021–2027 (2020). A further step towards flexibility & simplification. URL: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/3%20DG%20Regio%20Post2020%20-%20Maria%20Soumela.pdf>
4. Dąbrowski, M., Spaans, M., Fernandez-Maldonado, A., & Rocco, R. (2021). Cohesion Policy and the citizens' perceptions of the EU: the role of communication and implementation. *European Planning Studies*. Pp. 827–843.
5. European Commission (2017). Boosting growth and cohesion in EU border regions. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/boosting_growth/com_boosting_borders.pdf
6. European Commission (2017). My Region, My Europe, Our Future. Seventh report on economic, social and territorial cohesion. Brussels. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr.pdf
7. Growing regions, growing Europe – Fourth progress report oneconomic and social cohesion (2007). Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities. 222 p.
8. New Cohesion Policy (2020). URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
9. Questions and Answers on the EU Cohesion policy legislative package 2021–2027 (2020). URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2381
10. White paper on the Future of Europe. Reflections and scenarios for the EU-27 by 2025 (2017). URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
11. Глосарій Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/c/cohesion-policy
12. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

13. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text>
14. Зінчук Т., Куцмус Н. Політика згуртування ЄС: задум, еволюція, критика. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2020. Випуск 825 Економіка. С. 3–11.
15. Оржель О. Економічне, соціальне і територіальне згуртування ЄС: від концепції до індикаторів. 2010. URL: file:///C:/Users/MZED15mag/Downloads/znpnadu_2010_1_4.pdf
16. Оржель О. Концепція економічного, соціального та територіального згуртування Європейського Союзу пост-лісабонського періоду. 2010. URL: file:///C:/Users/MZED15mag/Downloads/znpnadu_2010_2_6.pdf
17. Оржель О. Концептуальні підходи до визначення соціального згуртування. 2012. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/120oovsz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/120oovsz.pdf)
18. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
19. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
20. Пошедін О. Європейська політика згуртування 2021–2027: орієнтири для України. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2019. Випуск 2. С. 107–112.

REFERENCES:

1. Ashmarina, S., Horák, J., Vrbka, J., Šuleř, P. (2021). EU Cohesion Policy 2021–2027: New Tools to Foster European Integration? Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7971617>
2. Bachtler, J., Mendez, C., Wishlade, F. (2019). Reforming the MFF and Cohesion Policy 2021–27: pragmatic drift or paradigmatic shift? Retrieved from: <http://www.eprc-strath.eu/Publications.html>
3. Cohesion Policy 2021–2027 (2020). A further step towards flexibility & simplification. Retrieved from: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/3%20DG%20Regio%20Post2020%20-%20Maria%20Soumela.pdf>
4. Dąbrowski, M., Spaans, M., Fernandez-Maldonado, A., & Rocco, R. (2021). Cohesion Policy and the citizens' perceptions of the EU: the role of communication and implementation. *European Planning Studies*, pp. 827–843.
5. European Commission (2017). Boosting growth and cohesion in EU border regions. Brussels. Retrieved from: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/boosting_growth/com_boosting_borders.pdf
6. European Commission (2017). My Region, My Europe, Our Future. Seventh report on economic, social and territorial cohesion. Brussels. Retrieved from: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr.pdf
7. Growing regions, growing Europe – Fourth progress report on economic and social cohesion (2007). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 222 p.
8. New Cohesion Policy (2020). Retrieved from: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
9. Questions and Answers on the EU Cohesion policy legislative package 2021–2027 (2020). Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2381
10. White paper on the Future of Europe. Reflections and scenarios for the EU-27 by 2025 (2017). Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
11. Hlosarii Yevropeiskoi Komisii. Retrieved from: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/c/cohesion-policy
12. Derzhavna strateghija regionaljnogho rozvytku na 2021–2027 roky vid 5 serpnja 2020 r. № 695. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
13. Derzhavna strateghija regionaljnogho rozvytku na period do 2020 roku vid 6 serpnja 2014 r. № 385. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text>
14. Zinchuk, T., Kucmus N. (2020). Polityka zghurtuvannja JeS: zadum, evoljucija, krytyka. *Naukovyj visnyk Cherniveckogho universytetu*, vol. 825 Ekonomika, pp. 3–11. (in Ukrainian)
15. Orzhelj, O. (2010). Ekonomichne, socialjne i terytorialjne zghurtuvannja JeS: vid koncepciji do indykatoriv. Retrieved from: file:///C:/Users/MZED15mag/Downloads/znpnadu_2010_1_4.pdf (in Ukrainian)
16. Orzhelj, O. (2010). Koncepcija ekonomichnogho, socialjnogho ta terytorialjnogho zghurtuvannja Jevropejskogho Sojuzu post-lisabonskogho periodu. Retrieved from: file:///C:/Users/MZED15mag/Downloads/znpnadu_2010_2_6.pdf (in Ukrainian)
17. Orzhelj, O. (2012). Konceptualjni pidkhody do vyznachennja socialjnogho zghurtuvannja. Retrieved from: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/120oovsz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/120oovsz.pdf) (in Ukrainian)
18. Oficijnyj sajт Derzhavnogho komitetu statystyky Ukrajinjy. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
19. Oficijnyj sajт Jevropejskoji komisiji. Retrieved from: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
20. Poshedin, O. (2019). Jevropejska polityka zghurtuvannja 2021–2027: orijentyry dlja Ukrajinjy. *Zbirnyk naukovykh pracj NADU*, vol. 2, pp. 107–112. (in Ukrainian)